

2017. – 112с.; Kaplow, L. *The theory of Taxation and Public Economics*. – New Jersey. Princeton University Press, 2008. – 472р.; Иванова Н.В. Развитие научных представлений о налогообложении: общие и частные теории налогов. Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ», 2009, Выпуск №1 (октябрь — декабрь) – <http://naukovedenie.ru/>; Налоги и налогообложение: Учебное пособие / Под общей редакцией к.э.н., доцента Лазуриной О.М. – Ярославль: МФЮА, 2014. – 220с.; Rose R. Maximizing Tax revenue while Minimizing Political Costs. *Journal of Public Policy*, 1985, Vol.5 No. 3, pp. 289-320.; Кадомцева С.В. Государственные финансы: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 352с.; Lott, W.F., Miller S.M. Excise Tax Revenue Maximization. *Southern Economic Journal*, 1974, Vol.40 No. 4, – pp.657-664.; Porca, S. Important determinants of state tax revenue portfolios. *Annual Conference on taxation and minutes of the Annual Meeting of the national Tax Association*, 2002. Vol. 95, – pp. 416-426.; Rosen, H.S., Gayer, T. *Public finance*. – New York. McGraw-Hill Education, 2008. – 596р.

12. Ваҳобов А.В., Срождидинова З.Х. Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети. Т.: Иқтисод-молия, 2001. – 174б.; Жўраев А.С. Давлат бюджети даромадларини шакллантиришининг самарали йўллари. – Т.: Фан, 2004. – 224б.; Маманазаров А.Б. Маҳаллий бюджетларни барқарорлаштиришда солиқларнинг ролини ошириш масалалари: и.ф.н. илмий даражасини олиш учун диссертация автореферати. –Т.: БМА, 2002. – 22б.; Тошмуродова Б.Э. Солиқлар воситасида иқтисодиётни бошқариш механизми. – Т.: Янги аср авлоди, 2002. – 128б.; Хайдаров Н.Х. Давлат бюджети. - Ўқув қўлланма. – Т.: «Иқтисод ва молия». 2007, – 21б.; Иминов О.К., Тўраев Ш.Ш. Солиққа тортишни таҳлил этишининг долзарб масалалари. – Тошкент, «Академия», 2002. – 204б.; Маликов Т.С. Солиқлар ва солиққа тортишининг долзарб масалалари. – Т.; Академия, 2002. – 279б.; Маликов Т.С., Яхёев Қ.А. Солиққа тортиш назарияси ва амалиёти. – Т.: Ғ.Фулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 2000. – 230б.; Кобулов Х.А. Худудий иқтисодиёт ва маҳаллий бюджетлар имкониятларини ошириш йўналишлари: и.ф.н. илмий даражасини олиш учун дисс. автореферати. –Т.: БМА, 2006., –22б.

13. https://tax-news.com/news/Netherlands_cancels_corporate_tax_rate_cut___97826

14. https://tax-news.com/news/Austria_Urged_To_Lower_Labor_Tax_Burden___97577

МИЛЛИЙ ВА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТНИНГ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАРИ АСОСИДА АСОСИЙ ВОСИТАЛАР ҲИСОБИНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ

Ганибаев Илхомжон Шокиралиевич -

Фарғона политехника институти “Бухгалтерия ҳисоби
ва аудит кафедраси” катта ўқитувчиси

Аннотация: Мақолада асосий воситалар ҳисобининг миллий ва молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари, 2021 йил 1 январдан бошлаб МҲХС асосида бухгалтерия ҳисоби юртадиган юридик шахслар, асосий воситалар ҳақида тушунча ва уларнинг тан олиш мезонлари, асосий воситалар қийматини аниқлаш, миллий ва молиявий ҳисоботни халқаро стандартларидаги атамалар, уларнинг умумий жиҳатлари ҳамда фарқлиши ёритилган.

Калит сўзлар: Асосий воситалар, миллий стандартлар, молиявий ҳисоботни халқаро стандартлари, асосий воситаларни тан олиш мезонлари, бошланғич қиймат, қайта баҳолаш ҳисобга олинган қиймат, тугатиш қиймати, кадрсизланиш бўйича зарар, қопланадиган қиймат.

ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЕТА ОСНОВНЫХ АКТИВОВ НА ОСНОВЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ И ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ

Ганибаев Илхомжон Шокиралиевич

Старший преподаватель кафедры бухгалтерского учета
и аудита Ферганского политехнического института

Аннотация: В статье рассматриваются национальные и международные стандарты финансовой отчетности основных средств, юридические лица с 1 января 2021 года обязаны вести бухгалтерский учет на основе МСФО, понятие основных средств и критерии их признания, определение стоимости основных средств, термины национальной и международные стандарты финансовой отчетности, их общие аспекты и отличия.

Ключевые слова: Основные средства, национальные стандарты, международные стандарты финансовой отчетности, критерии признания основных средств, первоначальная стоимость, переоценочная стоимость, ликвидационная стоимость, убыток от обесценения, возмещаемая стоимость.

ORGANIZATION OF FINANCIAL ASSETS ACCOUNTS BASED ON INTERNATIONAL STANDARDS OF NATIONAL AND FINANCIAL REPORTING

G'anibayev Ilhomjon Shokiralievich

Senior Lecturer, Department of Accounting and
Auditing, Fergana Polytechnic Institute

Annotation: The article deals with national and international financial of report standards of fixed assets, juridical persons that conduct accounting on the basis of IFRS from January 1, 2021, the concept of fixed assets and their recognition criteria, determining the value of fixed assets, national and financial reporting international standards, their general aspects and differences are given.

Keywords: Assets, national standards, International Financial Reporting Standards, assets's recognition criteria, initial cost, revaluation value, liquidation value, impairment loss, recoverable amount.

Кириш. Асосий воситалар ҳўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини амалга ошириш учун муҳим восита бўлиб, улар ўзининг иқтисодий табиатига кўра маҳсулот ишлаб чиқариш, ишлар бажариш ёки хизмат кўрсатиш ҳамда маъмурий, иқтисодий, ижтимоий ва маданий вазибаларни амалга ошириш мақсадида корхоналар фаолиятида узоқ вақт давомида фойдаланиладиган меҳнат қуролларидир.

Ҳўжалик юритувчи субъектлар ўзларининг Ҳисоб сиёсатларида асосий воситалар ҳисоби усулини Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2004 йил 20 январда 1299-сон билан рўйхатга олинган Ўзбекистон Республикаси молия вазирининг 2003 йил 9 октябрдаги 114-сон буйруғи билан тасдиқланган 5-сонли “Асосий воситалар” миллий стандарти асосида аниқлайдилар.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 февралдаги “Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 4611-сонли қарори қабул қилинди.

Мазкур қарор билан акциядорлик жамиятлари, тижорат банклари, суғурта ташкилотлари ва йирик солиқ тўловчилар тоифасига киритилган юридик шахслар, 2021 йил 1 январдан бошлаб, МҲХС асосида бухгалтерия ҳисоби юритилишини ташкил этади ва 2021 йил якунларидан бошлаб молиявий ҳисоботни МҲХС асосида тайёрлашлари белгилаб қўйилди. Яъна шундай тартиб ўрнатилдики, унга мувофиқ молиявий ҳисоботни ихтиёрий равишда МҲХСга мувофиқ тайёрлайдиган тадбиркорлик субъектлари бухгалтерия ҳисобининг миллий стандартлари бўйича молиявий ҳисобот тақдим этишдан озод этилди [1].

Илмий адабиётлар таҳлили. Асосий воситалар ҳўжалик юритувчи субъектлар фаолиятида муҳим ўрин тутлади. Рақобатлашган бозор иқтисодиёти шароитида мамлакатимиз иқтисодиётининг ривожланишида, ундаги меҳнат воситаларининг такомиллашишига, ривожланиш ва улардан самарали фойдаланиш даражасига бевосита боғлиқдир. Барча ишлаб чиқариш жараёнини ривожлантиришда меҳнат воситалари асосий ролни ўйнайди. Бухгалтерия ҳисобида меҳнат воситалари асосий воситалар деб юритилади[2]. Асосий воситалар ҳисоби ва уни аудитини такомиллаштириш бўйича кўплаб хорижий ва мамлакатимиз иқтисодчи олимлари томонидан тадқиқот ишлари амалга оширилган, дарсликлар ва ўқув қўлланмалар яратилган.

Асосий воситалар ҳисобини ташкил қилишда қуйидаги омилларни ҳисобга олиш зарур ҳисобланади: асосий воситаларни туркумларга ажратиш; асосий воситаларни баҳолаш тамойилларини белгилаш; асосий воситаларни

ҳисобга олиш бирлигини аниқлаш; асосий воситалар ҳаракатини бирламчи ҳужжатлар билан ўз вақтида ва тўғри расмийлаштиришни амалга ошириш[3]. Моддий активларни асосий воситалар таркибига киритишда уларнинг фойдали хизмат муддатини белгилаш муҳим рол ўйнайди. Фойдали хизмат муддати, деганда асосий воситаларнинг корхона томонидан белгиланган фойдаланиш муддати тушунилади. Бу муддат йиллар ёки ойларда ифодаланиб, унинг фойдалилиги ишлаб чиқарилган маҳсулот (бажарилган иш, хизмат) ҳажми билан ўлчанади. Фойдали хизмат муддати давомида асосий воситалар ўзларининг қийматини тўлиқ қоплшлари ва корхонага қўшимча даромад келтиришлари лозим [4].

Асосий воситалардан фойдаланиш давомида улар эскиради, натижада асосий воситаларни янгилаш, янги объектларни қуриш ёки уларнинг ишлаш самарадорлигини ошириш учун маблағ сарфлаш зарурияти юзага келади. Капитал-инвестициялар – бу янги объектларни қуришга, эски объектларни кенгайтириш, реконструкция ва модернизация қилишга, шунингдек, янги асосий воситаларни сотиб олишга сарфланган маблағлар мажмуаси. Ўзбек тили луғатида бу сўзлар “капитал қўйилмалар” номи синоними ҳам мавжуд [5].

Асосий воситалар ҳисоби тўғри ташкил этилиши устидан аудит назоратини амалга ошириш уланинг ҳаракати билан боғлиқ жараёнларни ишончли акс эттирилганлигини аниқлашдан иборат. Асосий воситаларни аудиторлик текширувдан ўтказиш мижоз-субъект фаолияти умумий аудитининг бир қисми ҳисобланади. Унинг мақсади молиявий ҳисобот асосий воситалар ҳаракати билан боғлиқ кўрсаткичларнинг ишончлилиги тўғрисида фикр шакллантириш ва субъектда асосий воситалар билан боғлиқ муомалаларни ҳисобга олиш ҳамда солиққа тортиш услубиётини ташкил этишнинг Ўзбекистон Республикасида амал қилаётган меъёрий ҳужжатларга мувофиқлигини аниқлашдан иборат [6].

Бироқ бугунги иқтисодиётни жадал ривожланиши жараёнида асосий воситалар ҳисобини ташкил қилишда яъни, уларнинг ҳаққоний қийматини аниқлашда ёки кадрсизланишга текширишда, асосий воситаларни тугатиш қийматини аниқлашда, асосий воситалар қийматини оширадиган харажатларни аниқлашда муаммолар юзага келмоқда.

Тадқиқот методологияси. Мамлакатимизда асосий воситалар ҳисоби усули Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2004 йил 20 январда 1299-сон билан рўйхатга олинган Ўзбекистон Республикаси молия вазирининг 2003 йил 9 октябрдаги 114-сон буйруғи билан

тасдиқланган 5-сонли “Асосий воситалар” миллий стандартида белгиланган. Халқаро амалиётда эса асосий воситалар ҳисоби усуллари 16-сон МҲҲС (IAS) «Асосий воситалар» стандартида, сотишга қарор қилинган асосий воситалар 5-сон МҲҲС (IFRS) «Сотиш учун мўлжалланган узоқ муддатли активлар ва тўхтатилган фаолият» стандартида, асосий воситаларни қадрсизланиши 36-сон МҲҲС (IAS) «Активларни қадрсизланиши» стандартида, ижарага бериш мақсадида сотиб олинган ёки қуриб битказилган кўчмас мулклар 40-сон МҲҲС (IAS) «Инвестиция кўчмас мулки» стандартида, асосий воситаларнинг қишлоқ хўжалигига оид қисми бўйича эса 41-сон МҲҲС (IAS) «Қишлоқ хўжалиги» стандартлари билан тартибга солинади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 февралдаги “Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 4611-сонли қарорида акциядорлик жамиятлари, тижорат банклари, суғурта ташкилотлари ва йирик солиқ тўловчилар тоифасига киритилган юридик шахслар, 2021 йил 1 январдан бошлаб, МҲҲС асосида бухгалтерия ҳисоби юритилишини ташкил этади ва 2021 йил якунларидан бошлаб молиявий ҳисоботни МҲҲС асосида тайёрлайдилар.

Корхоналар томонидан молиявий ҳисоботларни молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари асосида тузиши ўз навбатида асосий воситалар ва уларнинг ҳаракати билан боғлиқ хўжалик жараёнларини ўз вақтида, ишончли қийматда акс эттириш, улардан келадиган иқтисодий наф ва зарарларни аниқлаш имкони беради. Бу эса корхоналарда катта қийматга эга бўлган асосий воситалар ҳолатини молиявий ҳисоботда тўғри акс эттиришни таъминлайди.

Таҳлил ва натижалар муҳокамаси. Ўзбекистон Республикаси бухгалтерия ҳисобининг 5-сонли миллий стандартида белгиланган асосий воситалар ҳисобга олишда қўлланиладиган атамалар молиявий ҳисоботни халқаро стандартларида белгиланган атамалар билан қандай умумийликка эга ёки қайси жиҳатлари билан бири биридан фарқланади ёки асосий воситалар қайси молиявий ҳисоботни халқаро стандартлари билан тартибга солинади деган саволга жавоб беришга ҳаракат қиламиз.

Бухгалтерия ҳисобининг 5-сонли миллий стандартида белгиланган асосий воситалар ҳисоби молиявий ҳисоботни халқаро стандартларида қуйидаги стандартлар билан тартибга солинади 1-жадвал.

1-жадвал

Асосий воситалар ҳисобини тартибга солувчи стандартлар

Миллий стандартларда	Молиявий ҳисоботни халқаро стандартларида
5-сон БҲМС “Асосий воситалар”	16-сон МҲҲС (IAS) «Асосий воситалар»
	5-сон МҲҲС (IFRS) «Сотиш учун мўлжалланган узоқ муддатли активлар ва тўхтатилган фаолият»
	36-сон МҲҲС (IAS) «Активларни қадрсизланиши»
	40-сон МҲҲС (IAS) «Инвестиция кўчмас мулки»
	41-сон МҲҲС (IAS) «Қишлоқ хўжалиги»

Манба: Муаллиф ишланмаси.

Юқоридагилардан кўриниб турибдики сотиш учун мўлжалланган узоқ муддатли активлар ва тўхтатилган фаолият, биологик активлар ва инвестиция кўчмас мулклар молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларида алоҳида стандартлар билан тартибга солинади. Асосий воситаларнинг таърифи, асосий воситаларни тан олиш меъзонлари бўйича умумий жиҳатлари ва фарқлар 2-жадвалда келтирилган.

Асосий воситаларнинг қийматларига берилган таърифлар бўйича умумий жиҳатлари ва фарқлар қуйидаги 3-жадвалда келтирилган.

Асосий воситаларнинг қийматлари бўйича 5-сонли миллий стандарда ва молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларининг умумий жиҳатларини кўришимиз мумкин, лекин 16-сон МҲҲС (IAS)да қўшимча равишда қуйидаги атамаларни кўришимиз мумкин:

- *қадрсизланиш бўйича зарар* – бу активнинг баланс қийматининг унинг қопланадиган қийматидан ошадиган қисмидир;

- *қопланадиган қиймат* – бу активнинг қуйидаги қийматларидан юқорироғи: сотиш харажатлари чегирилгандаги ҳаққоний қиймати ва унинг фойдаланишдаги қиймати.

5-сон «Сотиш учун мўлжалланган узоқ муддатли активлар ва тўхтатилган фаолият» МҲҲС (IFRS)да сотиш учун мўлжалланган айланмадан ташқари активлар, чиқиб кетаётган (реализация қилинадиган) гуруҳлар, тўхтатилган фаолият каби атамалар қўлланилади.

Айланмадан ташқари (узоқ муддатли) актив, агар унинг баланс қиймати асосан ундан келгусида фойдаланиш натижасида эмас, балки уни сотиш орқали қопланса сотиш учун мўлжалланган актив сифатида таснифланади.

Асосий воситаларни тан олиш меъзонлари бўйича стандартлардаги умумий жиҳатлари ва фарқлар

5-сон БҲМС “Асосий воситалар” бўйича	16-сон МҲХС (IAS) «Асосий воситалар» бўйича
Асосий воситалар таърифи	
Асосий воситалар - корхона томонидан узоқ муддат давомида хўжалик фаолиятини юритишда маҳсулот ишлаб чиқариш, ишларни бажариш ёки хизматлар кўрсатиш жараёнида ёхуд маъмурий ва ижтимоий-маданий вазибаларни амалга ошириш мақсадида фойдаланиш учун тутиб туриладиган моддий активлар	Асосий воситалар –корхона томонидан назорат қилинадиган, товарлар ёки хизматларни ишлаб чиқаришда, етказиб беришда, маъмурий мақсадларда ёки ижарага бериш учун фойдаланиладиган, бир ҳисобот йилидан ортиқ вақт давомида фойдаланилиши мўлжалланаётган воситаларга айтилади.
Асосий воситаларни тан олиш мезонлари	
1) бир йилдан ортиқ хизмат муддати; 2) бир бирлик (тўплам) учун қиймати Ўзбекистон Республикасида (харид пайтида) белгиланган энг кам ойлик иш ҳақи миқдорининг эллик бараваридан ортиқ бўлган буюмлар. Корхона раҳбари ҳисобот йилида буюмларни асосий воситалар таркибида ҳисобга олиш учун улар қийматининг энг кам чегарасини белгилашга ҳақли.	Бир вақтнинг ўзида қуйидаги мезонлар бажарилганда асосий воситалар объекти ҳисоботда тан олинади: 1) тавсифига мувофиқлик; 2) ушбу асосий воситадан фойдаланишдан компания бўлажак иқтисодий наф олиши эҳтимолининг юқорилиги; 3) асосий воситанинг таннархи ишончли баҳоланиши мумкин. Асосий воситалар таркибига киритиладиган активларни қиймати белгиланмаган.

Манба: Муаллиф ишланмаси.

Асосий воситаларнинг қийматларига берилган таърифлар бўйича умумий жиҳатлари ва фарқлар

Асосий воситалар қиймати	5-сон БҲМС “Асосий воситалар” да	16-сон МҲХС (IAS) «Асосий воситалар» да
Бошланғич қиймат	бошланғич қиймат - тўланган ва қопланмайдиган солиқларни (йиғимларни), шунингдек активни ундан мақсадга мувофиқ фойдаланиш учун ишчи ҳолатига келтириш билан бевосита боғлиқ бўлган етказиб бериш ва монтаж қилиш, ўрнатиш, ишга тушириш ва исталган бошқа харажатларни ҳисобга олган ҳолда, асосий воситаларни тиклаш (қуриш ва қуриб битказиш) ёки харид қилиш бўйича қилинган харажатларнинг қиймати	Активни харид қилиш ёки барпо этиш пайтига келиб тўланган пул маблағлари ёки эквивалентлари суммаси ёки уни харид қилиш учун берилган бошқа товоннинг ҳаққоний қиймати
Баланс (ҳисоб) қиймати	қолдиқ (баланс) қиймат - жамланган амортизация суммасини чегирган ҳолда асосий воситаларнинг бошланғич (тиклаш) қиймати	Жамғарилган амортизация ва қадрсизланишдан жамғарилган зарар суммаси чегирилгач, балансда тан олиннадиган активнинг суммаси
Қайта баҳолаш ҳисобга олинган қиймат	Асосий воситаларни қайта баҳолаш - асосий воситалар тиклаш қийматини ҳозирги бозор нархлари даражасига мослаш мақсадида уларни вақти-вақти билан аниқлаштиришдир	Муайян санадаги объектнинг ҳаққоний қиймати
Тугатиш қиймати	тугатиш қиймати - асосий воситаларнинг чиқиб кетиши бўйича кутилаётган харажатларни чегирган ҳолда кутилаётган фойдали хизмат муддати охирида асосий воситаларни тугатиш чоғида олиннадиган активларнинг фараз қилинаётган суммаси	Қуйидаги тахминдан келиб чиққан ҳолда айни пайтда актив учун олиниши мумкин бўлган миқдор баҳоси: - у ўзининг бутун фойдали хизмат муддатини ишлаб тугатган ҳолатда бўлса; - кутилаётган реализация учун харажатларни чегирганда.
Амортизацияланадиган қиймат	молиявий ҳисоботларда фараз қилинаётган (баҳоланган) тугатиш қийматини чегирган ҳолда кўрсатилган активнинг бошланғич (тиклаш) қиймати суммаси.	Тугатиш қиймати чегирилган бошланғич қиймат
Жорий қиймат (ҳаққоний қиймат)	жорий қиймат - маълум санадаги амал қилаётган бозор нархлари бўйича асосий воситаларнинг қиймати ёки хабардор қилинган, битимни амалга оширишни хоҳловчи, мустақил тарафлар ўртасида битимни амалга оширишда активни сотиб олиш ёки мажбуриятларни бажариш учун етарли бўлган сумма	Ҳаққоний қиймат - бу баҳолаш санасида бозор иштирокчилари ўртасидаги одатдаги операцияда активни сотишда олиниши мумкин бўлган ёки мажбуриятни ўтказишда тўланиши мумкин бўлган нархдир

Манба: Муаллиф ишланмаси.

Реализация қилинадиган гуруҳ-ягона битим давомида биргалиқда реализация қилиниши лозим бўлган активлар гуруҳи ва улар билан бевосита боғлиқ бўлган, ушбу битим доирасида ҳисобдан чиқиб кетаётган мажбуриятлар. Масалан, барча операциялари билан бирга сотилиши режалаштирилаётган цех, ягона шартнома бўйича сотилиши режалаштирилаётган, активлар мажмуасидан иборат бўлган операцион линия, корхонанинг бошқа географик минтақада жойлашган, сотилиши режалаштирилаётган филиали ва бошқалар.

Тўхтатилган фаолият - фаолиятнинг йирик йўналиши ёки географик минтақада жойлашган филиаллар чиқиб кетаётганда ҳисоботда тўхтатилган фаолият қайд этилади. Бу кўпинча кенг миқёсда активлар (активлар гуруҳи)нинг реализация қилиниши билан бирга амалга ошади яъни, активларни сотиш учун мўлжалланган активлар сифатида таснифлаш талаб этилади. Ушбу иккала тушунча одатда ўзаро боғлиқ ва шу сабабли битта стандартда кўриб чиқилади. Бироқ баъзан активларни сотмасдан ҳам уларнинг фаолиятини ёпилиши, тугатилиши натижасида фаолият тўхтатилади.

36-сон МҲХС (IAS) “Активларни қадрсизланиши” стандартининг қўллаш соҳалари – асосий воситалар, номоддий активлар ва гудвил, ҳаққоний қиймати бўйича баҳоланмайдиган инвестицион мулк ва биологик активлар, шуъба, қўшма ва уюшган корхоналарга инвестициялар ҳисобланади. Актив қадрсизланишидан зарар (impairment loss) - активнинг баланс қиймати унинг қопланадиган қийматидан ошадиган миқдор ҳисобланади.

40-сон МҲХС «Инвестиция кўчмас мулки» стандартига мувофиқ инвестиция мулки (investment property) - ижара тўловларини олиш ёки капитал қийматини ошириш ёки ҳар иккала мақсад учун (мулкдорнинг ёки фойдаланиш ҳуқуқи шаклидаги актив сифатида ижарага олувчининг) эгаллигида бўлган кўчмас мулк, бироқ бунга қуйидаги мулклар кирмайди:

- товарларни ишлаб чиқариш ёки етказиб беришда, хизматлар кўрсатишда;
- маъмурий мақсадларда фойдаланиладиган;

- шунингдек одатдаги фаолият давомида сотиш учун мўлжалланган мулклар.

41-сон МҲХС (IAS) қишлоқ хўжалиги фаолиятига оид қуйидаги объектларни қамраб олади:

- биологик активлар;

- йиғиб олиш чоғидаги қишлоқ хўжалиги маҳсулотини;

- муайян давлат субсидиялари.

Хулоса. Хулоса қилиб шуни таъкидлаш лозимки, асосий воситаларнинг ҳисобини ташкил қилишда қўлланиладиган усул ва услублар молиявий ҳисоботни халқаро стандартларида юқорида қайд қилинганидек бир нечта стандартларда билан тартибга солинади. Молиявий ҳисоботни халқаро стандартларида асосий воситаларнинг ҳисоби уларнинг ҳар бир ҳолати бўйича яъни, асосий воситаларни баҳолаш ва қадрсизланиш тартиблари, фойдаланилаётган асосий воситалар, сотишга мўлжалланган асосий воситаларни таснифлаш, тўхтатилган фаолият - кенг миқёсда активлар (активлар гуруҳи)нинг реализация қилиниши, ижарага бериш мақсадида сотиб олинган ёки бунёд этилган кўчмас мулк, биологик активлар бўйича ҳисобга олиш усуллари ҳар бир хўжалик жараёнлари ва вазиятлар бўйича аниқ белгиланган.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 февралдаги “Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 4611-сонли қарори ўз вақтида қабул қилинган ҳужжат ҳисобланади, юридик шахслар томонидан бухгалтерия ҳисобини молиявий ҳисоботни халқаро стандартлари асосида юритилиши улар томонидан тузилаётган молиявий ҳисоботларни ҳаққонийлиги ва ишончлилигини таъминлайди.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 февралдаги “Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 4611-сонли қарори.
2. З.Н.Қурбонов, К.М.Мисиров. Молиявий ва бошқарув ҳисоби. Дарслик. Тошкент. “Иқтисод-молия” -2019 йил.
3. И.Исманов, Н.Тошмаматов, С.Бузрукхонов. Молиявий ҳисоб ва ҳисобот. Дарслик. Тошкент. “Sano-standart”-2019 йил.
4. К.Б.Уразов. Молиявий ҳисоб ва ҳисобот. Ўқув қўлланма. Тошкент “Инновацион ривожланиш нашриёт – матбаа уйи” – 2020 йил.
5. К.Б.Уразов, М.Э.Пўлатов. Бухгалтерия ҳисоби. Дарслик. Тошкент “Инновацион ривожланиш нашриёт – матбаа уйи” – 2020 йил.
6. О.Машарипов. Ш.Илхомов. Амалий аудит. Ўқув қўлланма. Тошкент. “Иқтисод-молия” -2013 йил.